

היביסקוס סגלגל בן-שיח מדברי נדיר (פברואר 2024)

ערגה אלוני

תקציר: היביסקוס סגלגל *Hibiscus micranthus* הוא בן-שיח מדברי בעל עלים פשוטים נגדיים, דלילים על הגבעול. הפרחים דו-מיניים צהובים נישאים על עוקץ קצר. לפרח 5 עלי גביע ומתחתם גביעון בן 5 אונות. עלי כותרת 5 מפורדים נפתחים בשעות הבוקר החמות. האבקנים רבים זיריהם מעורים בעמוד העלי. השחלה עילית בת 5 מגורות, בראש עמוד העלי 5 צלקות ארוכות. הפרי הלקט כדורי. נחשב בארץ למין נדיר. בארצות מתפתחות מוכר כצמח מרפא.

היביסקוס סגלגל *Hibiscus micranthus* L. fil המשתייך למשפחת החלמיתיים, הוא בן-שיח מדברי גובהו 30-70 ס"מ. ענפיו דלילים, זקופים ושעירים בסיסם מעוצה (שמידע 2005. פרגמן-ספיר 2008). העלים קטנים דמויי ביצה שפתם משוננת אורכם 2 ס"מ. מסודרים נגדית במרווחים גדולים. בעלים מצויות שערות כוכביות הנוצרות ע"י שכבת התאים החיצונית בעלה- האפידרמיס. מטרתן להגן על העלים בפני קרינה ואיבוד מים (פאהן 1987).

היביסקוס סגלגל *Hibiscus micranthus* L. fil מימין: קטע ענף נושא עלים פשוטים שעירים, בעלי שפה משוננת. השעירות מאפיינת את רוב חלקי הצמח. במרכז הגבעול הלקט פתוח בן 5 קשוות שזרעיו התפזרו. צילמה ערגה אלוני©. משמאל ענף נושא עלים ופרח. לפרח גביעון וגביע, 5 עלי כותרת לבנים, אבקנים רבים מעורים לעמוד העלי הבולט בפרח ב-חמשת הצלקות. צילם אלי לבנה©

הפרחים דו-מיניים נכונים, נישאים בודדים על עוקצים קצרים המתפתחים בחיק העלים, צבעם לבן עד כתום, קוטרם 13 מ"מ. לפרח 5 עלי גביע ירוקים ומתחתם גביעון בן 5 עלים מפורדים, צרים. עלי כותרת 5, אורכם 1-1.5 צורתם כדורית בסיסם מוצר, נפתחים בשעות החמות בבוקר. האבקנים רבים זיריהם מעורים בעמוד העלי. עמוד העלי גבוה מהאבקנים צבעו לבן מחולק ל-5 אונות בראש כל אונה צלקת כדוריות. השחלה עילית בת 5 מגורות (פינברון-דותן, דנין 1991). הפרי הלקט כדורי הבולט מהגביע. בהבשילו הוא נפתח ב-5 קשוות המכיל זרעים כהים מצוידים בציצת שערות לבנות העוזרות לזרעים לפוץ ברוח (שמידע, אור 1986), הצמח פורח בחודשי ינואר-יולי.

היבסקוס סגלגל *Hibiscus micranthus L. fil* מימין: צדודית הפרח וביקור נמלה שבאה לבדוק נוכחות מזון. צילם אלי לבנה ©. משמאל: גבעול נושא שני הלקטים עדין ירוקים וסגורים. מתחתם הלקט פתוח המפיץ זרעים המצוידים בשערות ארוכות המאפשרות תפוצה ע"י הרוח. צילם אורי פרגמן-ספיר ©

היבסקוס סגלגל מקורו סודני, בארץ נחשב למין נדיר הגדל בערוצים ועל סלעים במדבריות חמים. מצוי באזור ים-המלח, בערבה ובבקעת הירדן נדיר, ובהרי אילת מצויה אוכלוסייה פזורה. בארץ פורח בין ינואר ליולי. תפוצתו העולמית משתרעת באזור הטרופי והסובטרופי. נפוץ באפריקה הטרופית, חצי האי ערב, סיני, ישראל, ירדן, איראן, פקיסטן חצי האי ההודי צילון מיאנמר (KEW). מצויים כ-275 מיני היבסקוס המופצים באזורים טרופיים וסוב-טרופיים ורבים מהם בעלי סגולות רפואיות.

היבסקוס סגלגל ממלא תפקיד חשוב בטיפול וריפוי פצעים ומחלות זיהומיות שהן מהגורמים השכיחים לתחלואה ולתמותה במדינות מתפתחות. שורשים לעוסים של הצמח משמשים בהודו כתרופה נוגדת שיעול. בסודן הם משמשים תרופה כנגד מחלות מין ובקניה חלקי שורש נחבשים על פציעות בגוף האדם ובבע"ח. תרכיז מהעלים בטנזניה משמש לטיפול בכאבי אוזניים, נגד דיזנטריה, כאבי בטן, כתרופה נגד הכשות נחשים ומרפא בעיות בתפקוד הכליות. באתיופיה, העלים משמשים תרופה מסורתית לטיפול בזיהומי עור והפרעות בשירי השלד (Begashaw et al 2017). בדיקות פיטוכימיות בחלקי הצמח העל קרקעיים גילו נוכחות של אלקלואידים, פלבנואידים, ספונינים, טאנינים, סטרואידים, פנולים, דיטרפינים, אנתרקינונים (נעדרו גליקוזידים, טרפינואידים וטריטרפינים). מיצוי

העלים במעבדה ושימוש בתרכיז כנגד מיני חיידקים שונים, הראה שהללו הגיבו לריכוז שונה של החומר (Siddiqui et al 2018), אך תמצית מהעלים פעילה אנטיבקטריאלית כנגד מינים שונים של מיקרואורגניזמים. את ההשפעות ניתן לייחס לנוכחות מרכיבים כמו אלקלואידים, פלבנואידים, ספונינים, טאנינים, סטרואידים, פנולים, אנתרקינונים ודיטרפינים.

ספרות

פאהן א. 1987. אנטומיה של הצמח המחלקה לבוטניקה האוניברסיטה העברית. הוצאת הקיבוץ המאוחד עמ' 209-217

פינברון-דותן נ. דנין א 1991. המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל כנה ירושלים.

פרגמן-ספיר א 2008. פרחי עין גדי וחוף ים המלח. מדריך לצמחי בקע ים-המלח וחוף עין גדי "אחוה" ירושלים.

שמידע א 2005. צמחי ישראל המדריך השלם לצמחים ופרחים בא"י הוצאת מפה

שמידע א. אור י 1986. הצמחייה הסודנית בישראל החברה להגנת הטבע רת"מ אלון מס'

8

Begashaw B. Mishra B. Tsegaw A. & Shewamene Z. 2017. Methanol leaves extract Hibiscus micranthus Linn exhibited antibacterial and wound healing activities. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov>

KEW <https://powo.science.kew.org>

Siddiqui NA. Al-Yousef HM. Alhowiriny TA. Alam P. Hassan WH. Amina M. Hussain A. & Abdallah RH Abdelaziz S. 2018. Concurrent analysis of bioactive triterpenes oleanolic acid and β -amyrin in antioxidant active fractions of Hibiscus calyphyllus, Hibiscus deflersii and Hibiscus micranthus grown in Saudi Arabia by applying validated HPTLC method <https://www.ncbi.nlm.nih.gov>

=====

לציטוט: אלוני ע 2023 היביסקוס סגלגל בן-שיח מדברי נדיר (פברואר 2024). כתב-עת "כלנית", 9.

=====

[היביסקוס סגלגל בן-שיח מדברי נדיר \(פברואר 2024\)](#)